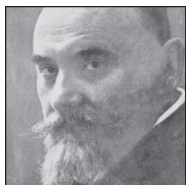

[in nuce]

*Colecția de față adună
fragmente „veșnic verzi”
din cultura umanității,
împletind discursuri din artă,
literatură, științe sociale și
religie care constituie, dincolo de
renumele auctorial și de valoarea
pentru fiecare domeniu în parte,
pilde ale înțelepciunii
tuturor vremurilor.*

**Constantin
Dobrogeanu-Gherea**

(1855-1920), critic
literar și politician
intelectual, s-a
numărat printre

primii sociologi ai României. Lucrarea
de față, care încheie celebrul studiu
Neoiobăgia, constituie prima analiză
bine întemeiată a vieții sociale care
a caracterizat România între 1866 și
Al Doilea Război Mondial, fiind
o concluzie și totodată o sinteză
a acestui studiu. Dincolo de cifre și
de personajele citate, dincolo
de obiectele specifice ale analizei,
cititorul răbdător poate descoperi că,
sub forma diferită, vom găsi de data
aceasta un fond: fibra profundă din
care se împletesc veșnicele noastre
probleme naționale.

*constantin
dobrogeanu-gherea
probleme vitale*

PROBLEME VITALE

C. Dobrogeanu-Gherea

Copyright © 2011 Editura **ALL**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DOBROGEANU-GHEREA, CONSTANTIN

Probleme vitale / Constantin Dobrogeanu-Gherea. - București:
Editura ALL, 2011

ISBN 978-606-587-045-1

316

Toate drepturile rezervate Editurii **ALL**.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALL**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of **ALL**,
is strictly prohibited.

Copyright © 2011 by **ALL**.

Editura **ALL**:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuție:

Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi:

comenzi@all.ro

www.all.ro

Redactare:

Viorel Zaicu

Tehnoredctare:

Radu Dobreci

Corectură:

Anca Vlăduță

Design copertă:

Alexandru Novac

PROBLEME VITALE

1910

Am sfârșit analiza economico-sociologică, se înțelege destul de incompletă, a problemei noastre agrare.

Tratarea unei probleme atât de vaste trebuie să dea loc la o mulțime de neînțelegeri, obiecții și contraziceri între autor și cititorii lui; și în ce privește lucrarea de față ele vor fi mai numeroase, din însăși cauza necesităților metodei analitice întrebuintate aci. Pentru a analiza problema noastră agrară a trebuit s-o izolez de celelalte probleme, care toate, împreună cu ea, constituie chestiunea socială a țării. Și această izolare poate pricinui cu atât mai multe neînțelegeri, mai ales în ce privește soluția problemei, cu cât ultrapoporaniștii, hipertrofiind problema agrară, au reușit oarecum să introducă în conștiința publică ideea că această problemă se confundă la noi cu chestiunea socială, că o constituie chiar, așa că soluția problemei agrare e totodată soluția chestiunii sociale a țării. O exagerare care duce la confuzii și la deducții foarte greșite.

Problema agrară, importantă, extrem de importantă cum e, face totuși parte din chestia socială a

țării ca o parte dintr-un tot. Soluția problemei agrare nu numai că nu rezolvă prin ea însăși chestiunea socială a țării, dar nu rezolvă în totul nici măcar problema mizeriei țărănești.

Pentru a pricepe deci problema agrară nu numai în ea însăși, dar în înlănțuirea ei cu celelalte probleme vitale ale țării, ca făcând parte din chestiunea ei socială, ar trebui studiată tocmai această chestiune socială în toată lărgimea și complexitatea ei, cu toate problemele economice, politice, morale, culturale, naționale pe care le implică. Lucrare formidabilă, de care nici vorbă nu poate fi aici.

În acest capitol adițional doresc numai să arunc o mică fâșie de lumină, să deschid o mică perspectivă asupra chestiunii sociale a țării, ceea ce va contribui, între altele, la înțelegerea problemei agrare expuse aici și a soluției ei.

Înălțimea de producție la care a ajuns un popor arată gradul dezvoltării sale economice și chiar cultural-morale.

E evident că numai pe baza unui anumit grad de producție, pe baza unei anumite sume de bunuri materiale produse se poate dezvolta nu numai o viață materială relativ bună, ci și una culturală și morală națională. E evident că o familie cu un venit, să

zicem, de 15.000 de lei anual va avea siguranța unui trai material foarte bun pentru toți membrii ei ; copiii vor putea să urmeze școli și să ajungă oameni învățați ; vor putea cu toții să meargă la teatre, concerte, galerii de pictură ; să voiajeze ca să se instruiască prin țări străine și astfel să-și dezvolte toate aptitudinile cu care vor fi fost înzestrați. Dar iată o altă familie care pentru toate necesitățile vieții are un venit de 180 de lei pe an, 15 lei pe lună, 50 de bani pe zi pentru toți membrii ei și pentru toate necesitățile lor materiale, morale, culturale (cunoaștem noi, cititorule, nu una, ci mii și zeci de mii de familii de acestea). Care va fi rezultatul ? Este iarăși evident : un bordei umed și murdar ; nici măcar bucata de mămăligă asigurată ; membrii familiei flămânzi și goi ; boalele cronice secerând copiii ; moravurile înăsprite și abrutizante ; de învățătură nici vorbă ; superstiții, ignoranță crasă ; degenerarea fizică, intelectuală, sufletească.

Ei bine, ceea ce este adevărat pentru acest mic organism social, familia, este tot așa de adevărat pentru organismul social cel mare, societatea. O societate bogată va avea puțința să se dezvolte în toate direcțiile ; o societate săracă, neproducând nici strictul necesar vieții, va degenera și va merge spre pieire.

E drept că, fiind vorba de organismul social – societatea –, intervine o complicație foarte gravă: se poate ca o societate să fie mai mult ori mai puțin bogată, dar o parte însemnată din produsul național să fie consumat de o infimă minoritate risipitoare, iar majoritatea să fie redusă la mizerie și degenerare. Aceasta poate de asemenea să aibă drept rezultat decadența unei societăți; din vechime până acum cunoaștem doar destule astfel de societăți. Și tocmai de aceea e așa de important de știut într-o societate și felul cum se produc bunurile, și felul cum se distribuie. Nu-i mai puțin adevărat și clar că pentru o distribuie mai echitabilă a bunurilor, care ar garanta o prosperare oarecare a membrilor unei societăți, trebuie ca bunurile... să fie produse, că altfel n-ai ce distribui.*

E deci vădit că înălțimea gradului de producție și suma relativă de bunuri produse de societate arată gradul de prosperitate al traiului ei material, și chiar pe al celui cultural și moral, și în orice caz arată putința de a-și crea un anume grad de prosperitate materială, culturală și morală.

* De altfel și contrariul e adevărat: o mai rațională distribuie a produselor ajută producția.

Să vedem deci care e suma producției noastre naționale. Pentru aceasta vom căuta să aflăm care e suma valorilor noi produse de țară.

Categoria valorilor noi este o categorie economică ce nu corespunde cu categoria venitului național. Venitul național e o categorie economică mai puțin sigură. În marea complexitate a raporturilor economice, chiar statisticianul de meserie va înregistra de mai multe ori același venit, pentru că se manifestă sub diferite forme, și astfel va umfla suma venitului național. Sunt și alte cauze care fac de obicei ca această categorie economică a venitului național să fie umflată față de suma valorii produsului anual produs de o națiune.

Evaluarea sumei anuale a valorilor noi pe care le produce țara noastră pentru îndestularea materială și cultură a locuitorilor ei nu va putea fi decât aproximativă; cifre mai exacte în această privință au numai Statele Unite din America. Dar noi, pentru cele ce urmează, nici n-avem nevoie decât de evaluări aproximative: încheierile ce vom scoate n-ar fi deloc atinse de greșeli de 10, 15 și chiar 20% în plus sau minus.

După statistica agricolă a domnului Colescu, valoarea brută a întregului nostru product agricol

– inclusiv viile și livezile de prune – pe anul 1905 e, în cifră rotundă, de 966.000.000 de lei, iar cu venitul pășunilor e de 1.024.000.000.

Trebuie să ținem seama însă că anul 1905 n-a fost un an obișnuit, ci un an abundent : am produs atunci 36 000 000 de hectolitri de grâu, principalul nostru product agricol, care reprezenta peste 40% din valoarea totală a productului agricol. Dar noi am avut și un an (1904) cu 18 000 000 de hectolitri de grâu ; iar în ce privește porumbul sunt ani când se face atât de puțin încât statul e silit să cumpere porumb ca să hrănească țărănimea cu el. Pe urmă domnul Colescu vorbește de valoarea brută a produselor agricole, așa încât ar trebui să scădem valoarea seminței (pentru grâu, spre pildă, destul de importantă), pe urmă amortizarea inventarului, a capitalului.

Trebuie, prin urmare, să facem mijlocia dintre anii abundenți și anii răi, iar în locul produsului brut să căutăm suma valorilor noi produse, și atunci întreg produsul agricol cu greu va ajunge la 800.000.000.

Domnul Colescu ne-a furnizat cu o extremă amabilitate o cifră mijlocie, socotind anii buni și răi : 1900, 1903, 1905, 1908. Acea cifră este de 924.000.000, din care, după ce scade valoarea seminței, amortizarea capitalului (mașini agricole, clădiri, vite etc.),

domnia-sa ajunge la cifra totală a produsului agricol, în valori noi: 770.000.000.

Să vedem acumă cât produce industria noastră mare.

În privința aceasta, cifrele oficiale, ca și ale domnului Paianu din broșura *Industria mare*, sunt teribil de umflate – trec de 250.000.000.

Domnul Stere, în articolele sale *Social-democratism sau poporanism*, arată foarte bine cât de imens de umflată e această cifră.

În adevăr, cifrele oficiale și ale domnului Paianu nu scad din valoarea produsului industrial valoarea materiei prime. Astfel, din valoarea făinii produse nu se scade însemnata valoare a grâului ce intră în produsul făină. E obișnuita greșeală care se face în evaluarea veniturilor naționale. Mai întâi evaluezi valoarea grâului, pe urmă găsești o parte din acest grâu la moară, prefăcut în făină, și îl pui încă o dată la socoteală; în cele din urmă îl găsești la brutărie, prefăcut în pâine, și iar îl socotești. Și astfel, prin trucuri de socoteli, nația se îmbogățește fără muncă și sacrificii.

Corijând datele oficiale și scăzând materiile prime, combustibilul, amortizarea capitalului și scăzând cifra de 68.000.000, „diferența de preț datorită

numai monopolului, protecțiunii și încurajărilor“, domnul Stere reduce productul mării industrii la cifra ridicolă de 6.000.000 de lei (în cifre rotunde). De altfel, din punctul domniei-sale de vedere, care caută să stabilească nu cât se produce, ci dacă industria e utilă sau ba țării, cifra aceasta e întrucâtva logică. De aceea și scade suma de 68.000.000, „diferența de preț datorită monopolului și încurajărilor“. Inșă, ca sumă adevărată a producerii de valori noi, această cifră constituie, bineînțeles, o exagerare imposibilă.

Noi avem în marea industrie (adică aceea ce numim noi marea industrie) 35-40 000 de lucrători. Și, productul industrial fiind de 6.000.000, ar urma că fiecare lucrător produce vreo 35-50 de centime pe zi, iar patronul, din bunătate de inimă, îi plătește 2, 3, 4 lei și mai mult pe zi.

Valoarea productului întreg produs de un lucrător este egală cu valoarea necesară și plusvaloarea. Dacă s-ar evalua exact una și alta, am ști exact suma productului nou industrial. Prima ne e dată cu o aproximație oarecare prin suma salariilor primite de lucrători; a doua, tot cu aproximație, prin profitul pe care l-a încasat capitalul.* Dacă luăm suma salariilor

* Categoriile economice profit și plusvaloare nu coincid, dar aceasta este o chestiune teoretică foarte grea, de care nu poate fi vorba aci.

după domnul Paianu și suma profitului capitalului tot după domnia-sa și după domnul Staicovici, ajungem la o cifră aproximativă de 80.000.000.

Industriașii mari contestă cifra oficială a numărului lucrătorilor și o ridică la 60 000. Numai că nu se știe dacă în această din urmă cifră dumnealor nu amestecă și pe lucrătorii din industriile și atelierele ce au mai puțin de 50 de lucrători. După numărul lucrătorilor dat de industriași, producția industriei mari, în valori noi, ar întrece suma de 100.000.000. Aceasta ar fi suma valorilor noi produse de industria mare; adăogind aproximativ 40.000.000 ale industriei extractive, avem o sumă de producție industrială (valori noi) de 140.000.000, plus 770.000.000 produsul agricol, adică 910.000.000. Pentru industria mică, vite, lemne de foc, brânzeturi, lăpturi, pescarii, păsări, ouă, fructe (afară de livezi de pruni și vii, care au fost trecute) și câteva neînsemnate articole neprevăzute, punem o cifră exagerată de 290.000.000.

Astfel căpătăm 1.200.000.000 ca sumă totală a valorilor noi produse anual. De altfel și domnul Colescu, în datele ce a binevoit să ne pună la dispoziție, socotind producția anuală a industriei mari și mici la cifra exagerată de 250.000.000 valori noi, iar producția industriei extractive la 55.000.000, în loc

de 40.000.000, ajunge totuși la o sumă totală a producției naționale aproape egală cu a noastră, și anume 1.260.000.000. Se înțelege, o cifră aproximativă, și din toate socotelile făcute n-am putut să ajung la o cifră mai ridicată.

Domnul deputat G. C. Dragu, în documentatul său discurs de la Cameră din martie anul acesta, făcând o socoteală amănunțită asupra întregului venit național, ajunge la cifra de 1.400.000.000. Dacă scădem venitul căilor ferate și al serviciului maritim, pe care domnia-sa îl socotește la 100.000.000, dacă scădem venitul caselor, și dacă luăm în seamă că evaluarea venitului național e forțamente umflată, atunci suma venitului național dată de domnul Dragu, redusă la producția totală de valori noi, e mai pesimistă chiar decât cea dată de mine.

Pentru că teza mea e următoarea: avem căi ferate, șosele, porturi, docuri, serviciu maritim, case de locuit și producem încă pentru toate trebuințele noastre, pentru întreaga noastră viață un product național în valori noi de 1.200.000.000. După domnul Dragu, acest product național în valori noi ar fi simțitor mai mic. De altfel, când citești și vezi câtă trudă conștiincioasă a pus dumnealui în strânsul cifrelor și cât de șubrede sunt totuși acestea, vezi cum

nu trebuie să se facă evaluările la noi ca să te dumirești asupra venitului național și cu cât mai superioară și mai exactă e categoria economică a producției totale naționale evaluată în valori noi.

Domnul Take Ionescu, într-un discurs pronunțat în ședința Camerei de la 30 noiembrie 1899, zicea că, dorind să se dumirească asupra venitului național al României, au făcut domnia-sa și domnul Panu socoteala, fiecare cu mijloace deosebite, și au ajuns la același rezultat, și anume 1.200.000.000. De atunci (1886) venitul național s-a mărit cu 2-300.000.000, și deci acuma ar trebui să fie de vreun miliard și 4-500.000.000. Dacă ținem însă seamă că domnii Take Ionescu și Panu au făcut socoteala categoriei venitului național ca și domnul Dragu, atunci, redusă la categoria produsului național în valori noi, vom avea o cifră aproximativă ca a noastră.

De altfel, cum am văzut, domnul Colescu, socotind produsul național în valori noi, ajunge aproape la aceeași cifră aproximativă; zic aproximativă pentru că astfel de calcule nu pot fi decât numai aproximative.

Deci țara românească – socotită ca o singură gospodărie –, având un capital național fix în drumuri de fier, șosele, porturi, docuri, servicii maritime etc.

și având și case de locuit, produce încă un product național nou de 1.200.000.000. Așa cum am zis, cititorii vor vedea că, dacă cineva ar ajunge la o mărire chiar de 10, 15, 20% a acestei cifre, încă încheierile extrem de importante ce vom scoate din analiza sumei productului național nu vor suferi vreo schimbare cât de puțin însemnată.

Din productul național de valori noi de 1.200.000.000 trebuie să trăiască un popor de 7 000 000 de suflete.* Aceasta e baza și pentru traiul material, și pentru dezvoltarea culturală, morală, națională a țării.

Un miliard și două sute de milioane! Atât!

Dar înainte de a analiza cifra productului nostru național să vedem cât retrage statul pentru treburile sale din acest product.

După expunerea de motive la bugetul pe exercițiul 1910-1911 găsim că cheltuielile statului propriu-zise (afară de casele speciale) sunt de 305.000.000 lei. Domnul G. C. Dragu găsește, probabil cu mult drept cuvânt, că cheltuielile propriu-zise numai ale statului pe exercițiul 1910-1911 sunt de 312.000.000.

* După ultimul recensământ, țara a avut 6 500 000 de locuitori. Populația țării înmulțindu-se cu vreo 80-100 000 de suflete pe an, trebuie să avem acum, de bună seamă, vreo 7 000 000 de locuitori.

După datele pe care biroul statistic al Ministerului de Comerț și Industrie a avut extrema amabilitate să ni le furnizeze, cheltuielile bugetare, ordinare și extraordinare, ale comunelor și județelor se ridică la suma de 90.000.000 (89.989.620). Aceasta însă fără cheltuielile pe care comunele, imitând statul, le fac din împrumuturi și care se vădesc abia mai târziu. Împreună cu acestea, cheltuielile pot să ajungă la 100.000.000. Domnul Dragu socotește că cheltuielile comunelor și județelor se ridică la suma de 120.000.000, o cifră care ne pare exagerată.

Dacă adunăm la un loc cheltuielile statului cu ale comunelor și județelor avem, după datele noastre, o sumă de 395-405.000.000, iar după socotelile domnului Dragu chiar de 432.000.000. Pentru a evita orice exagerare să spunem că suma acestor cheltuieli e, în cifră rotundă, numai de 400.000.000.

Scăzând cele 400.000.000 consumate de stat (și de comune și județe) din întreaga producție a țării, de 1.200.000.000, rămâne încă pentru întreaga consumație a țării întregi suma de 800.000.000.

Dacă presupunem că din 7 000 000 de suflete 500 000 trăiesc de pe urma statului, atunci pentru traiul restului de 6 500 000 rămâne o valoare totală de 800.000.000 de lei, sau, împărțind această sumă la numărul locuitorilor, îi revin fiecăruia 123 de lei pe an.

O sută douăzeci și trei de lei pe an, în mijlociu, pentru fiecare locuitor al țării, pentru fiecare suflet de român – iată cât produce țara noastră .

Zece lei pe lună, 33 de parale pe zi – iată în termen de mijloc cât produce țara noastră pentru toți fiii și fiicele ei pentru mâncare, băutură, îmbrăcăminte, luminat, încălzit, pentru toate necesitățile materiale, culturale și morale (afară de acelea pe care le satisface statul).

„Treizeci și trei de parale pe zi de om, zece lei pe lună (în cifră rotundă); cincizeci de lei pe lună pentru o familie de cinci persoane – atâta produce țara, în medie, pentru fiii săi. Dar aceasta e înfiorător!“ va exclama cu drept cuvânt cititorul meu. După ultimul recensământ, țara a avut 6 500 000 de locuitori. Populația țării înmulțindu-se cu vreo 80-100 000 de suflete pe an, trebuie să avem acum, de bună seamă, vreo 7 000 000 de locuitori.* „Treizeci și trei de parale de cap de om pe zi e nu numai o înfiorătoare

* Aceia care vor crede că socotelile noastre asupra producției țării sunt prea pesimiste și vor găsi că ea produce cu 10% și chiar 15-20% mai mult vor avea pentru fiecare cap de român, în loc de 33 de parale pe zi, până la 42 de parale pe zi. 42 de parale nu e glumă. Tocmai atât ar reveni fiecărui locuitor român dacă am admite suma venitului național dată de domnul G. C. Dragu. Dar în acest caz locuitorul nostru ar avea de suportat din aceste 42 de parale pe zi și cheltuiala chiriei.